

Антифеміністичний рух набирає обертів

Боротьба за демократію та рівні права накаляється. Які стратегії варто задіяти для протидії антиліберальним рухам?

Ми живемо в часи великих змін. Ціннісний консенсус поставлено під сумнів уперше з часу його прийняття 1945 року та підтвердження змінами 1989 року, відтак прогресивна політика змушена розробити нові стратегії протидії. Посилення позицій антилібералізму та неофашизму – не природний катаклізм. Усе це має свої причини. Передбачити можна навіть землетрус, якщо вчасно помітити ознаки. Якись будівлі його витримують, якісь, навпаки, руйнуються. У цьому сенсі нас цікавить одне: як будувати так, аби будівлі витримали поштовхи й вібрацію в майбутньому?

Ще на початку 2010-х років глобальний антигендерний рух по-новому визначив політичні, культурні та соціальні кордони, а також кинув виклик усталеним політичним таборам. Подальші кризові ситуації мали ефект землетрусу світового масштабу. Повсюди – від Варшави до Парижа – десятки тисяч людей вийшли на вулиці протестувати проти шлюбів як таких, ініціювати референдуми про обмеження прав на усиновлення й вимагати внесення змін у навчальні програми, щоб заборонити уроки сексуального виховання школярів. Навіть якщо представники антигендерного руху сперечаються про політику гендерної рівності, їх непокоїть зміна європейської системи цінностей і політичних інститутів. Їхня мета – відхід від ліберальної демократії. Цей рух – не просто продовження традиційного антифемінізму, а цілеспрямована націоналістична та неоконсервативна реакція.

Цікаво, що ці рухи пов'язані глобально, проте діють на національному чи навіть локальному рівні. Вони створюють нові політичні, культурні й соціальні лінії конфронтації, атакуючи лібералізм й непрямым чином демократію, бо ці поняття пов'язані ще з епохи Просвітництва. Варто зазначити, однак, що цей «землетрус» має також інший бік, а саме: ніколи до цього *гендерні*

дослідження не викликали такого значного інтересу. 2013 року слово «гендер» обрали словом року в Польщі. Науковці дедалі частіше отримують запити про результати своїх досліджень і запрошення на публічні дискусії. Тепер питання ось у чому: як можна використати підвищений інтерес, аби зміцнити наш дім і захистити його від землетрусу?

*Прогресивна політика
повинна мати тісний
зв'язок із реальним
життям людей та
відходити від мови
технократії*

У цьому контексті варто переосмислити роль неурядових організацій (НУО). Дуже часто їх автоматично прирівнюють до прогресу та прав людини, але насправді антиліберальні уряди створюють такі неурядові організації, що є підконтрольними державі та імітують прогресивні організації, на ділі слугуючи державним інтересам. В Угорщині, наприклад, отримані від ратифікації Стамбульської конвенції кошти перенаправляються таким НУО чи релігійним організаціям. Таким чином групи, які займаються захистом прав жінок і діють уже достатньо давно, не отримують належної підтримки.

Антиліберальні уряди використовують дискурс безпеки, щоб залякувати населення та зображати себе захисниками. Такі діячі, як американський меценат Джордж Сорос, мігранти чи експерти з гендерних питань, зображуються як загроза. Ця стратегія делегітимізує професійні спеціальні знання й провокує залякування. Для того щоб послабити політичний вплив прогресивних голосів, науковців та експертів із питань гендерних досліджень дедалі частіше називають «ворогами».

Фокус уваги в антиліберальних країнах зміщується з прав жінок на родинні структури. У політичних звітах жінки представлені не як незалежні дієві, а як частина родини. У звітах в Угорщині та Польщі слово «жінки» замінюють словом «родини». Ця стратегія спрямована на послаблення прав жінок і становлення традиційних сімейних цінностей як державного ідеалу. Варто зазначити, що зміцнюючи альтернативні мережі, ми можемо цьому протистояти.

Антимодерністські рухи мають дедалі більший вплив на демократичні вибори. Заходи, які проводилися раніше – просвітницькі кампанії, стратегії правового захисту та онлайн-моніторинг – виявилися успішними, проте лише частково. Більш ефективні стратегії включають увагу до прогресивної політики,

переосмислення ролі неурядових організацій, зосередження уваги на місцевих рухах і ширшу перспективу рівних прав, яка виходить за межі ринку праці.

Прогресивна політика повинна мати тісний зв'язок із реальним життям людей та відходити від мови технократії. Емоційно заряджені повідомлення успішно мобілізують антигендерні настрої, а некритичне використання технічних термінів, таких як *гендерний мейнстрімінг* або *гендерне бюджетування*, ускладнює комунікацію з громадськістю. Ми натомість потребуємо нових і зрозумілих наративів, які матимуть вплив на населення за межами академічних і політичних кіл.

Ми повинні підтримувати місцеві рухи, а не неурядові організації. Антиліберальні уряди підривають традиційні неурядові організації, створюючи власні та надаючи їм державну підтримку. Подібні організації наче й провадять правозахисну діяльність, але насправді переслідують цілі, нав'язані їм державою. Саме тому слід зосередити увагу на місцевих рухах, які менш схильні до державного впливу. Місцеві ініціативи можуть кинути виклик антиліберальним організаціям більш ефективно, ніж залежні від донорів НУО, яких часто називають «агентами іноземного впливу».

До того ж не можна забувати про рівність прав поза межами робочого місця. Історично склалося, що рівність була пов'язана з трудовими правами. Автоматизація праці дедалі більше витісняє традиційні жіночі професії, а неоплачувана робота по догляду за хворими романтизується знову і знову. Антиліберальні уряди посилюють цю тенденцію, просуваючи фундаменталістську ідею про роль жінки: матері та доглядальниці. Маючи на меті подальше обмеження прав жінок, представники правих партій говорять про «сімейну політику» замість «жіночої політики». Ліберальний захист «права на вибір материнства» не працює. Головне питання ось у чому: хто буде виховувати дітей, дбати про хворих і людей похилого віку в майбутньому? Прогресивна відповідь на цю «кризу догляду» має вирішальне значення для цілковитої зміни консервативних наративів.

Опір авторитарній державі має бути вкоріненим на місцевому рівні і водночас зберігати глобальну перспективу. Боротьба з корупцією або за рівність прав мобілізує ефективніше, коли вона пов'язана з конкретними проблемами на місцевому рівні. Майбутнє політичного представництва може залежати від відродження місцевих рухів, які кидають виклик існуючим партійним структурам і виходять за межі традиційних моделей неурядових організацій.

Замість того щоб просто реагувати на атаки, прогресивні сили повинні розробити власну незалежну стратегію. Антигендерна кампанія використовує класичні пропагандистські інструменти для мобілізації європейсько-християнської ідентичності проти прав ЛГБТ-спільноти й фемінізму. Саме тому важливо працювати з добре продуманими довгостроковими стратегіями протидії. Маємо приклад із часів апартеїду, який надихає, а саме ініціатива вуличного закону Девіда Дж. МакКвіда-Мейсона в Південній Африці. Він зосередився на зрозумілій, практичній освіті замість абстрактної риторики про права людини і таким чином сприяв подоланню режиму. Сьогодні ми потребуємо схожого підходу.

Ефективна боротьба з антиліберальними стратегіями вимагає виваженого підходу. Істотним першим кроком є зміцнення професійних мереж шляхом участі в професійних організаціях. Ці мережі пропонують не лише професійний обмін, але й платформу для організації спільного опору антиліберальним тенденціям. Відкриті дебати варто проводити цілеспрямовано, зосереджуючись на дослідженнях, що орієнтуються на ухваленні рішень, а не гублячись в ідеологічних суперечках. Важливо використовувати зрозумілу мову та уникати надмірного вживання професійного жаргону. Тільки так прогресивний контент може стати доступним для широкого загалу. Тільки так можна здобути підтримку.

Інвестувати зусилля в суперечки, що мають реальні шанси на успіх, ефективніше, ніж реагувати на кожну провокацію

Оскільки антиліберальні уряди часто маніпулюють законами на свою користь, дуже важливо цілеспрямовано використовувати правову експертизу. Обґрунтований правовий захист може допомогти захистити демократичні принципи й прогресивне використання правової свободи. Співпраця з інфлюенсерами може допомогти збільшити охоплення прогресивного контенту. Соціальні мережі – це насправді потужна зброя для впливу на суспільні дебати й охоплення ширшої аудиторії. Одночасно слід активно використовувати існуючі інституції для посилення захисту прав людини через уже створені структури.

Ще одним ефективним інструментом є стратегічне позиціонування рівності прав як національного досягнення. Історична прихильність країни до прав людини може бути використана як аргумент для закріплення прогресивних проблем на політичному та соціальному

рівнях. Конфлікти варто спрямовувати й обирати зі стратегічною метою. Інвестувати зусилля в суперечки, що мають реальні шанси на успіх, ефективніше, ніж реагувати на кожну провокацію. Одним із видів опору може стати мовчання. Тобто свідомо обмежуючи можливості комунікації, ви не надаєте майданчик антиліберальним силам, таким чином позбавляючи їх уваги.

Завдяки розумному поєднанню цих заходів прогресивні діячі можуть досягти стійкого успіху і протистояти антиліберальним стратегіям. Водночас прогресивні діячі повинні виходити за межі неоліберальної моделі емансипації та формувати феміністичну політику таким чином, щоб вона охоплювала широкі верстви населення. Сьогодні вже недостатньо просто пояснити, «що таке гендер». Замість захисної реакції прогресивні сили повинні створювати інноваційні, зрозумілі та переконливі альтернативи, що мають шанс отримати значну соціальну підтримку.

Ця стаття є перекладом і скороченою версією статті GATE.

Переклад Ірини Савюк

Андреа Петьо

Андреа Петьо (Andrea Pető) – історикиня, професорка Інституту гендерних досліджень Центральноєвропейського університету Відня, наукова співробітниця Інституту демократії в Будапешті та докторка природничих наук Академії наук Угорщини.

